

Bilaga B

**Blekinge Tekniska Högskola
2012**

**Utvärderingsrapport
Förstudien Senior Bokvärm
i Karlskrona**

**Gunilla Albinsson
Kerstin Arnesson**

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Förstudien Senior Bokväm i Karlskrona	1
1.2 Verksamhetsstrategi och mål.....	1
1.3 Förstudiens effektmål:	1
1.4 Förväntade nyttoaspekter och ekonomiska vinster.....	2
1.5 Projektorganisation.....	2
2. Följeforskning/utvärdering inom förstudien Senior Bokväm	2
2.1 Utgångspunkter	2
2.2 Formalisering av processtöd inom förstudien Senior Bokväm	3
2.3 Formalisering av lärande inom förstudien Senior Bokväm.....	3
2.3.1 Interaktiv forskning.....	3
2.3.2 Lärandeseminarier.....	3
3. Analys och bedömning	7
3.1 Delprojekt 1	7
3.2 Delprojekt 2	8
3.3 Delprojekt 3	8
3.4 Avslutande konklusioner	8
Litteratur- och källförteckning.....	9

1. Inledning

1.1 Förstudien Senior Bokväm i Karlskrona

Hjälpmiddelsinstitutet har beviljat stimulansmedel avseende ett utvecklingsarbete, som genomförs av Karlskrona kommuns äldreförvaltning under tiden 2011-06-13--2012-03-31. Projekt "Senior Bokväm" omfattar tre delar med följande övergripande projektförutsättningar:

- Framtagande av ny kunskap och ny teknik inför planering och byggande av ett nytt omvårdnadsboende med målsättning "det bästa välbefinnandet".
- Kartläggning av utlandsfödda äldre kvinnors och mäns syn på och behov av goda ordinarie bostäder respektive bostäder i omvårdnadsboende.
- Fördjupningsstudie utifrån ett redan framtaget material om tillgänglighet i flerbostadshus i Karlskrona kommuns centrala delar. (Projektbeskrivning, Senior Bokväm i Karlskrona).

1.2 Verksamhetsstrategi och mål

Projektets huvudmål uttrycks i projektbeskrivningen:

- Skapa en samlad bild av den framtida brukarens behov och intressen parallellt med kunskap om de smarta lösningar som den senaste tekniken erbjuder för brukarens trygghet och välbefinnande.
- Identifiera boendepreferenserna hos utlandsfödda äldre kvinnor och män i Karlskrona.
- Komplettera en genomförd inventering av tillgänglighet i flerbostadshus att omfatta hela kommunen (Projektbeskrivning, Senior Bokväm i Karlskrona).

1.3 Förstudiens effektmål:

- Seniorers möjligheter att bo kvar i den egna bostaden i invand miljö ska tryggas.
- Den enskilde ska få bättre förutsättningar för att kunna bibehålla hälsa, livskvalitet och kvarboende.
- Tryggheten i hemmet ska öka. (Projektbeskrivning, Senior Bokväm i Karlskrona).

1.4 Förväntade nyttoaspekter och ekonomiska vinster

Projektet inriktas mot områden som berör alla medborgare. Studiens resultat förväntas därför i förlängningen få effekter på individ-, grupp- och samhällsnivå och leda till ökat välbefinnande och bättre folkhälsa (Projektbeskrivning, Senior Bokväm i Karlskrona).

1.5 Projektorganisation

Projektet drivs av Äldreförvaltningen, Karlskrona kommun. Samverkanspartners är Landstinget Blekinge och Blekinge Tekniska Högskola. Projektet organiseras enligt linje-stabsmodellen där staben utgörs av en styrgrupp och en projektgrupp. I den förstnämnda gruppen ingick från början nio styrgruppsmedlemmar, ett antal som under projekttiden reducerades till sex. Styrgruppen för förstudien Senior Bokväm ansvarar för att projektets resultat är i linje med projektbeskrivningen, säkerställer att projektet rör sig mot uppsatta huvud- och effektmål och stödjer aktivt projektledaren. Vidare ska gruppen hålla sig informerad om projektet och omvärlden för att få ett välunderbyggt beslutsunderlag, tillföra resurser samt tillsammans med projektägare och projektledare fatta beslut inom projektet. Projektägare är förvaltningschefen vid Äldreförvaltningen i Karlskrona. Projektgruppen består av Sirpa Hjelm, Äldreförvaltningen, som även är projektledare, Ulrika Harris, Blekinge kompetenscentrum och Jenny Lundberg, Blekinge Tekniska Högskola. Projektgruppen utgör linjeorganisation, vilket innebär operationellt utförande av projektets tre delstudier. Dessa sammanfaller med de huvudmål som presenterats under rubriken 2.1 ”Verksamhetsstrategi och mål”. Till sin verksamhet har projektgruppen knutit två referensgrupper. Den ena gruppen representeras av anhöriga medan den andra företräds av Kommunala pensionärsrådets arbetsutskott.

2. Följeforskning/utvärdering inom förstudien Senior Bokväm

2.1 Utgångspunkter

Följeforskningens uppgift är att bidra till att projekt bättre styr mot sina mål. Vidare bör den under hela processen ge utrymme för ett kontinuerligt lärande och tillvaratagande av erfarenheter. Uppdraget innebär att följeforskarna kontinuerligt ska granska projektets utveckling och hur arbetet bedrivs för att nå målen. Iakttagelser och analyser kommuniceras löpande med dem som ansvarar för projektets genomförande. Det medför att följeforskaren

både ska vara kritiskt granskande och samtidigt, tillsammans med projektledningen, ge processtöd och råd om förbättringar. Fokus ligger på ett reflekterande förhållningssätt där återkommande resonemang förs vad gäller projekttiden och lärandet inom projektet. Följeforskarens roll är primärt stödjande och handledande. På detta sätt bör förutsättningar kunna skapas för ett processuellt lärande (jfr. Brulin, 2008; Svensson m fl 2009).

2.2 Formalisering av processtöd inom förstudien Senior

Bokväm

Projektet Senior Bokväm påbörjades i juni 2011 och fölieforsknings/utvärderingsuppdraget inleddes i augusti samma år. Formaliseringen av processtödet innebar att projektledaren och projektgruppen valdes som nyckelpersoner och innefattade fyra möten med projektledaren och två lärandeseminarier med projektgruppen. Under samtalen med projektledaren diskuterades nuläget, något som dels innefattade pågående och kommande aktiviteter inom projektet dels sådana frågor som upplevdes som svårlösta. Återkommande i våra samtal var tidsbrist, motstånd, ägarskapet samt brukares, omsorgspersonals och anhörigas roller i projektet. Andra samtalsområden var vad som händer när människor arbetar tillsammans med en projektidé. Genom att reflektera över konkreta samspel och olika handlingsalternativ inom projektet kunde kunskap fördjupas om de motsättningar som uppstår vid social interaktion. Tillförandet av teoretiska resonemang om makt, organisationsstruktur och organisationskultur blev då användbara verktyg. Processtödet innefattade även deltagande i två styrgruppsmöten där vi diskuterade projektets utveckling. Fölieforskarnas uppfattning vid dessa möten var att projektet följde uppsatta direktiv och rörde sig i riktning mot angivna huvud- och effektmål.

2.3 Formalisering av lärande inom förstudien Senior

Bokväm

2.3.1 Interaktiv forskning

Utifrån en interaktiv forskningsansats arbetade vi med lärande och gemensam kunskapsutveckling inom förstudien Senior Bokväm. Interaktiv forskning är en avgränsad form av aktionsforskning. Utmärkande för denna är att den är praktiskt inriktad och att förändring ses som en integrerad del. Forskningen bedrivs som en cyklisk process där deltagarna är centrala i forskningsprocessen, från problemformulering till analys och presentation av resultat. (Hansson, 2003; Westlander, 2006; Denscombe, 2007).

2.3.2 Lärandeseminarier

När flera aktörer i en öppen process samverkar för gemensam utveckling är lärande och delaktighet betydelsefullt. Drivkraften i denna öppna process ligger hos aktörerna men starkt stöd måste även finnas från projektägare och

styrgrupp. Syftet med lärandeseminarierna var att genomlys projektet utifrån projektdeltagarnas erfarenheter genom att lyfta fram de problemområden/situationer som seminariegruppen ville studera närmare och särskilt begrunda. En vidareutvecklad modell för lärande genom erfarenhet användes som en reflektionsloop, men även som pedagogisk metod (jfr. Moxness, 1984):

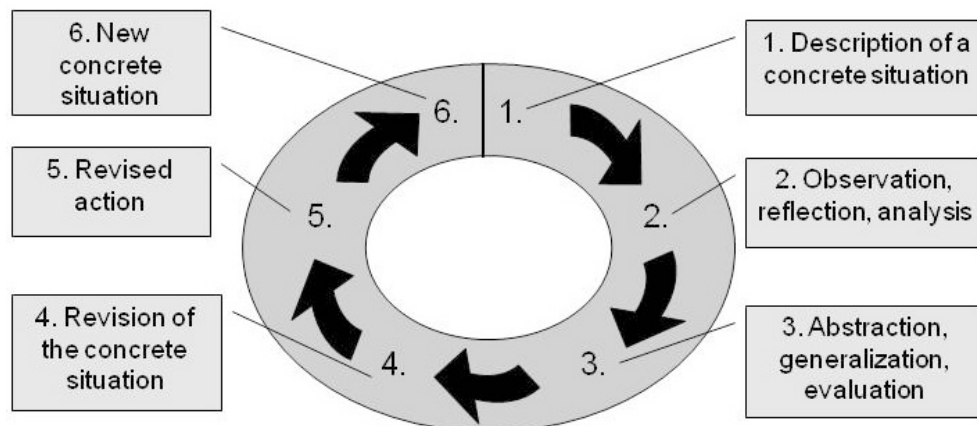

Figure 1: Reflection loop

Inför varje seminarietillfälle förberedde sig deltagarna genom att i skrift reflektera över en situation eller fenomen inom projektet som genererat handling och erfarenheter. Den beskrivna situationen belystes i fem steg:

1. Beskrivning av en konkret situation. Fråga: Vad händer?
2. Observation, reflektion och analys av den konkreta situationen. Frågor: Vilka metoder används? Vad händer? Varför händer detta? Vad betyder det?
3. Abstraktion, generalisering och värdering av den konkreta situationen. Frågor: Vilka slutsatser kan dras? Vad har jag lärt mig?
4. Omarbetning av situationen med ny information som grund. Fråga: Vad har jag lärt mig?
5. Revidering av handling mot bakgrund av det som lärts. Frågor: Hur kan jag använda det jag lärt mig? Hur kan jag lära av mina misstag? Hur kan det egna perspektivet utvecklas med hjälp av teori och analys?
6. Ny konkret situation

De skriftliga reflektionsrapporterna sändes runt inom gruppen, något som möjliggjorde att alla kunde förbereda sig och ta del av de problemområden/situationer som skulle diskuteras vid seminariet. Vår målsättning var att skapa ett tillåtande klimat och en växelverkan mellan reflektion över konkreta handlingar och teoriansknytning. Rollen som följeforskare innefattade

även att sätta ord på en process och att problematisera i syfte att främja reflektion och nytänkande hos seminariedeltagarna. Vid lärandeseminarier ansvarade en av oss för dokumentation och avslutande teorianslutning medan den andra följeforskaren intog en mera aktiv roll, som främst inriktades på att inspirera seminariedeltagarna till att djupare reflektera över och värdera den beskrivna situationen. En viktig utgångspunkt var även att vi inte skulle framstå som experter som hade svar på de frågor som diskuterades (jfr. Keating, Robinson & Clemson, 1996).

Vid det första lärandeseminarier deltog projektledaren, de två projektdeltagarna, en styrgruppsmedlem samt en representant från Hjälpmedelsinstitutet. Det tema som valts inför seminariet var "Utmaningar inom projektet". En seminariedeltagare lyfte fram utmaningen att skapa förutsättningar för att styrgruppen skulle bli väl fungerande. Denna grups viktiga funktion och starka sida påtalades, inte minst med tanke på att sammansättningen i gruppen dels bestod av anställda inom äldreförvaltningen dels av representanter för organisationer som var viktiga för samarbete och implementering av projektet. Den konkreta situation som beskrevs var att flera styrgruppsmedlemmar prioriterade andra arbetsuppgifter och därmed valde bort att aktivt medverka i styrgruppsarbetet. Seminariedeltagaren hade även uppmärksammat att några deltagare var involverade i andra projekt och att alla hade mer eller mindre stressiga arbetssituationer, med hög anmäld frånvaro och ett inställt styrgruppsmöte som följd.

En annan situationsbeskrivning handlade om att ett visst motstånd riktades mot projektet, något som kunde förstås utifrån nämndernas begränsade insyn i varandras verksamheter. Förstudien Senior Bokväm var förankrad i Äldreförvaltningen och Äldrenämnden, men det gemensamma ansvarstagandet för boendeplanering saknades på övergripande kommunnivå. Vidare var det svårt att enas om huruvida Äldreförvaltningen eller Samhällsbyggnadsförvaltningen skulle driva frågan om en sammanhållen bostadsförsörjningsplan. De ekonomiska ramarna var säkerligen ännu ett skäl till att framåtsyftande diskussioner om de äldres boendesituation inte fördes inom styrgruppen. Gruppens gemensamma analys av situationen ledde fram till ny kunskap och reviderade handlingar. Beslut fattades om att upprätta en kommunikationsplan i syfte att engagera fler samarbetspartners. Dessutom skulle information om projektet intensifieras, bland annat genom länken www.projify.com Reviderad handling inkluderade också att förväntningarna på styrgruppen precisades ytterligare. Att diskutera konkreta frågeställningar som styrgruppen måste förhålla sig till, exempelvis uppnådda resultat

i de tre delprojekten, sågs som ett led i arbetet med att förtydliga gruppens funktion.

Ett annat område som lyftes fram var hur man i arbetssituationer inom projektet skulle förhålla sig till de frustrationer och spänningar som fanns mellan projektets samarbetspartners. Den seminariedeltagare som presenterade detta problemområde betonade nödvändigheten av att olika samarbetspartners skaffade sig kunskap om varandras organisationskulturer, men även att de inte var rädda för att konfrontera de problem och missförstånd som uppstod. Seminariegruppen enades om att det var av största betydelse att identifiera eldsjälar och nyckelpersoner som var intresserade av att kommunicera projektidén i sina organisationer.

Den tredje konkreta situation som illustrerades var ett möte där äldreomsorgens personal uttryckte en rädsla för att använda modern teknik. Seminariedeltagaren ansåg att en kontinuerlig dialog om tekniska lösningar med personal borde inledas. Den reviderade handlingen blev därför en sedan tidigare planerad teknikdag för äldreomsorgens personal med fokus på seniorers trygghet och välbefinnande med hjälp av tekniska lösningar.

Seminariet avslutades med att följeforskarna presenterade en teoretisk analysmodell för förståelse av svårigheten att förena en drift- och utvecklingsorganisation. I driftorganisationen ingår planering, beredning, genomförande och uppföljning. Utvecklingsorganisationens fokus ligger på strategi, samordning, involvering, prioritering, tydlighet samt långsiktighet. Denna organisation ska ifrågasätta driftorganisationen och tillföra nytänkande. För att ett hållbart utvecklingsarbete ska komma till stånd krävs en samordning och balans mellan drift och utveckling.

Vid det andra lärandeseminarier deltog projektgruppen. Inledningsvis diskuterades situationen att känna tidsbrist inför rapportskrivning. Seminariedeltagaren upplevde att arbetssituationen i projektet var stressig och ansåg att ambitionerna måhända borde sänkas. Förslag på reviderade handlingar var att göra prioriteringar, sträva efter att arbeta mera obruten tid, exempelvis helger och kvällar samt undersöka möjligheterna till förlängd projekttid. Gruppens gemensamma reflektion mynnade även ut i beslutet att träffas för att tillsammans strukturera rapportskrivandet. Andra lösningar på problemet med bristande tid var att acceptera att tiden inte räcker till, fortsatta prioriteringar och att stödja varandra i arbetsprocessen.

Den andra situationen handlade om att medlemmar i styrgruppen valde bort styrgruppsmötena. När orsaken till detta analyserades ansåg den seminarie-

deltagare som skisserade problemet att gruppens heterogena sammansättning var en orsak, som även kunde förklara att tre ledamöter valt att avsluta sitt engagemang i gruppen. Att inte ha något personligt ansvar för att projektet når uppsatta mål uppfattades som ännu ett skäl. Den reviderade handlingen, utifrån gruppens reflektioner, var att upprätthålla kontakten mellan mötena, fortlöpande sända ut information och att boka möten med de personer som inte längre var aktiva medlemmar i styrgruppen i syfte att få tillgång till specifik kompetens. En reviderad handling, som redan hade utförts var att projektägaren övertagit ordföranderollen, något som inneburit att projektledarens roll blivit mera tydlig och att hon nu kunde fokusera på styrgruppens operationella arbete. Ytterligare förslag på alternativa lösningar var att inleda mötena i styrgruppen med att ge varje ledamot möjligheter att redogöra för frågorna:

- Hur har min organisation bidragit till att förankra projektidén?
- Vilka förväntningar finns inom den egna organisationen?
- Hur har jag arbetat med att informera om projektet?

Det andra seminariet avslutades med en teorianknytning där följeforskarna åskådliggjorde hur begreppen hierarki, organisationsstruktur, organisationskultur och makt kan tillämpas för att förklara och förstå de skisserade situationerna. Ovanstående beskrivning av lärandeseminarier visar att den gemensamma reflektionen ledde fram till alternativa lösningar. Genom dialog och reflektion skapade seminariegruppen nya förutsättningar som förhoppningsvis bidrog till utveckling av projektet. Lärandeseminarier blev även ett viktigt forum för följeforskarnas möjligheter att kritiskt granska projektet.

3. Analys och bedömning

3.1 Delprojekt 1

Inom ramen för delprojektet har ett stort antal aktiviteter ägt rum, som syftat till att identifiera användbar teknik och bidra med kunskap om de lösningar som den senaste tekniken erbjuder för brukarens trygghet och välbefinnande. I fokus för studien står brukare, blivande brukare samt omsorgs- och vårdpersonal. Delprojektets mål är lättförståeliga och tydliga. Genom enkätundersökningar, intervjuer i fokusgrupper och teknikinventering har användbar teknik identifierats, som bland annat resulterat i konkreta exempel på tänkbar lämplig teknik, varför bedömningen är att uppsatta mål nåtts.

3.2 Delprojekt 2

Delprojektets syfte är att identifiera boendepreferenserna hos utlandsfödda äldre kvinnor och män i Karlskrona. Projektgruppen redovisar ett mindre omfattande resultat än planerat, dock är bedömningen att en första kartläggning har utförts. Delmålen ”att formulera forskningsfrågorna, besluta antalet intervjuer utifrån hur målgruppen ser ut, organisera kommunikationsstöd och genomföra intervjuerna, analysera och rapportera resultatet” får även betraktas som uppfyllda.

3.3 Delprojekt 3

Det tredje delprojektet syftar till att underlätta för äldre bostadssökande att hitta tillgängliga bostäder i kommunen och att sprida kunskap om hur tillgängligheten kan förbättras i flerbostadshus. Med utgångspunkt i en tillgänglighetsinventering har 12 fastigheter i bostadsområdet Pantarholmen, Karlskrona studerats fysiskt. Med hjälp av intervjuer i fokusgrupper/telefonintervjuer och temadagen ”Senior Bokvämt” har uppfattningar om seniorboende kartlagts. Alla delmål har inte uppfyllts i denna studie. Resultatet är av mera övergripande karaktär, men väcker flera intressanta frågor.

3.4 Avslutande konklusioner

Förstudien ”Senior Bokvämt i Karlskrona” har följt uppsatta direktiv och måste betraktas som ett bra och välskött projekt med fokus på såväl individ och grupp som på samhällsnytta. Problemområdet har analyserats ur flera infallsvinklar, vilket sammantaget ger en klar bild av komplexiteten i äldre människors boende, inte minst i relation till användandet av smart teknik. Majoriteten av delkomponenterna i projektet sätter brukarperspektivet i fokus. Projektgruppen har varit väl fungerande med olika kompetenser och en entusiastisk och drivande projektledare.

Litteratur- och källförteckning

Brulin, Göran (2008). *Gemensam kunskapsbildning för regional tillväxt och hållbar utveckling*. Linköpings universitet. HELIX Workings Papers.

Denscombe, Martyn. (2007). *The Good Research Guide – for small-scale research projects*. Maidenhead: Open University Press.

Hansson, Agneta. (2003). *Practically. Action Research in Theory and Practice – in the wake of LOM*. (Doctoral Dissertation). Gothenburg: University of Gothenburg. Department of Sociology.

Keating, Charles. Robinson, Thomas. Clemson, Barry. (1996). Reflective inquiry. A Method for Organizational Learning. *The Learning Organization*. 3 (4), pp.35-43.

Moxness, Paul. (1984). *Att lära och utvecklas I arbetsmiljön*. Stockholm: Natur och kultur.

Projektbeskrivning Senior Bokväm i Karlskrona. Karlskrona: Äldreförvaltningen

Svensson, Lennart., Ellström, Per-Erik., Brulin, Göran. (2007). Introduction on Interactive Research. *International Journal of Action Research*. (3). p. 233-249.

Svensson, Lennart., Brulin, Göran., Jansson, Sven., Sjöberg, Karin. (2009). *Learning through ongoing evaluation*. Lund: Studentlitteratur.

Westlander, Gunnela. (2006). Research Roles in Action Research. In Kurt Aagaard Nielsen., Svensson, Lennart. (Eds.), *Action Research and Interactive Research. Beyond practice and Theory*. Maastricht: Shaker Publishing.